

Spinkind: kinderarbeid in de 17^e eeuw

Boekbespreking

Jacqueline Zirkzee, *Spinkind*. Jacqueline Zirkzee en stichting Beeld voor beeld, Leiden 2010. 78 p., ISBN 978-90-7573-7165. €9,95.

Jacqueline Zirkzee, historica van huis uit, schrijft al enige jaren romans, die spelen in het verleden en die met kennis van historische zaken tot stand zijn gekomen. Drie heeft ze er nu op haar naam staan, en de vierde is onderweg. Afgelopen jaar [2010] verscheen tussendoor 'Spinkind', haar eerste jeugdboek dat zich afspeelt in het Leiden van de zeventiende eeuw. Burgemeester Lenferink nam op 11 september 2010 het eerste exemplaar in ontvangst en sprak lovende woorden. 'Spinkind' is in eerste instantie bedoeld voor het onderwijs. Het boek is dan ook gratis onder de Leidse leerlingen uit groep zes en hun leerkrachten verspreid. 'Spinkind' is onderdeel van het project 'Stofsporen', dat in het leven is geroepen om kinderen bekend te maken met de rijke Leidse historie. Jongeren kunnen niet vroeg genoeg beginnen met belangstelling te krijgen voor geschiedenis en een spannend boek kan daarbij helpen, is de gedachte achter 'Stofsporen'. Het project is een initiatief van Anna Wagemans van Mevrouw Kern, de speciaalzaak in strips en prentenboeken op de Breestraat 141. Het project bestaat uit het genoemde boek met illustraties van de hand van Célèste Geertsma, een webles en een sporenkaart.

Het verhaal speelt halverwege de zeventiende eeuw met de tienjarige Maartje als hoofdpersoon. Ze woont in de Zuidelijke Nederlanden met haar moeder en broertjes. Haar vader werkt als drapenier in Leiden en stuurt af en toe geld. Op een dag hoort ze van haar moeder dat haar vader is vermoord. Maartje besluit stiekem naar Leiden te gaan om haar oom om hulp te vragen. Na een lange tocht bereikt ze Leiden en vindt haar oom. Maar haar oom veinst haar niet te kennen en stopt haar weg in het weeshuis, dat haar uitbestedt als 'spinkind'. Samen met Jasper uit het weeshuis, die haar grote vriend wordt, gaat Maartje in de stad op zoek naar de waarheid, want wat zit er achter het gedrag van oom? Via via komen ze eindelijk uit bij iemand, die een van de getuigen was bij de verwerving van het poorterschap door de vader van Maartje. Samen met hem ontrafelen de kinderen de leugens van de oom; hij beraamde de moord op zijn broer om het familiekapitaal in handen te krijgen. Uiteindelijk blijkt vader de aanslag overleefd te hebben en wordt Maartje met haar familie herenigd. Eind goed al goed en een hoop geleerd over de textielstad Leiden.

De Vereniging Oud Leiden heeft in de loop der jaren subsidies verleend aan gedegen studies over allerlei zaken en personen die in de Leidse geschiedenis van betekenis zijn geweest. 'Spinkind' is de eerste historische jeugdroman die financiële steun ontving van Oud Leiden. Er werden meer fondsen gevonden en alles bij elkaar leverde dat voldoende financiën op om het boek en de verspreiding in het onderwijs te realiseren. Voor het schrijven van haar boek deed de historica Zirkzee uitgebreid onderzoek in o.a. de archieven van het Heilige Geest Weeshuis en de Lakenhal. Ook aan de details werd de nodige aandacht besteed. Een historische kleermaakster bijvoorbeeld heeft naar de kleren gekeken waarmee de personages zijn afgebeeld. Een denktank uit het Leidse basisonderwijs heeft het manuscript meegelezen op bruikbaarheid voor het onderwijs en een paar kinderen deden dat om te zien of het ook een goed jeugdboek was.

De kracht van de boeken van Jacqueline Zirkzee is de combinatie van historische juistheid en literaire verbeelding. Dat zie je ook bij Spinkind. Een historica die als schrijfster de historische karakters en lacunes invult. Ze weet met fantasie mensen uit de zeventiende eeuw tot leven te brengen. Niet voor niets is Maartje, de hoofdpersoon uit het boek, een meisje. Afkomstig uit Leidse vrouwengeschiedeniskringen neemt Zirkzee haar belangstelling voor vrouwen in het verleden mee in haar boeken. Maar dat is niet het enige thema; het boek gaat ook over de kloof tussen arm en rijk en de aanwezigheid van vreemdelingen in de stad. Ook toen werden buitenlanders niet altijd even vriendelijk bejegend. In het boek worden mensen uit de Zuidelijke Nederlanden 'knoflookvreter' genoemd en dat is geen literaire verbeelding, maar puur uit het bronnenmateriaal gehaald. Zirkzee schetst ook een beeld van hoe het in het Leidse weeshuis toging, en soepel in het verhaal verwerkt lees je ook veel over de lakenindustrie met zijn rangen en standen. Bij sommige dingen kun je je afvragen of ze wel bij die tijd horen en het eind is wel heel erg onverwacht happy. Maar ja, kinderen willen nu eenmaal een goede afloop en als dat werkt om de kinderen belangstelling voor de geschiedenis van 'hun' stad te laten krijgen, dan is het Jacqueline Zirkzee meteen vergeven.

'Spinkind' is op elk gebied af; naast goed geschreven is het ook fraai geïllustreerd met een tiental op de historie geïnspireerde illustraties van Célèste Geertsma. In de tekening van het weeshuis herkent de aandachtige kijker de tekening van Jan Pietersz. Dou van de eetzaal. Een aardig detail is ook het spinnetje in de rechterbovenhoek dat met elke bladzijde zijn web ziet groeien, al heeft dat niets met het spinnen van wol van doen. Wat het boek tot een compleet historisch avontuur maakt, is de sporenkaart en de webles. De sporenkaart, een schematisch plattegrondje van de stad, zit achter in het boek. De kaart leidt kinderen, leerkrachten en ouders langs de straten en gebouwen die in Spinkind voorkomen. Bij ieder punt krijgen kinderen een vraag voorgelegd die betrekking heeft op het verleden dat nog zichtbaar is. De webles gaat op basis van het boek dieper in op de lakennijverheid in Leiden; de vader van Maartje gaat met de twee kinderen langs mensen die een rol spelen in het productieproces van laken. Erg inzichtelijk, en een goede aanzet tot digitaal onderwijs. Deze geslaagde historische jeugdroman zal, mede dankzij de extra's, de weg naar gebruik in het Leidse onderwijs wel vinden.

José Niekus